

Under 2010 kompletterades Svensk Fågeltaxering med nattfågelräkningar. Sparvuggla *Glaucidium passerinum*.

Svensk Fågeltaxering 2010

ÅKE LINDSTRÖM, MARTIN GREEN
& RICHARD OTTVALL

Svensk Fågeltaxering (SFT) drivs vid Biologiska institutionen, Lunds universitet, som en del i Naturvårdsverkets miljöövervakningsprogram. Projektet bevakar förändringar i fågelarternas häckande och övervintrande bestånd, inte minst för att tendenser till att arter minskar skall kunna upptäckas i tid. Bevakningen sker genom årligen upprepade inventeringar med strikt standardiserade metoder. Räkningarna utförs i huvudsak av ideellt arbetande ornitologer, av vilka många är medlemmar i Sveriges Ornitologiska Förening. På SFT:s hemsida www.zoo.ekol.lu.se/birdmonitoring finns bakgrundsinformation och de senaste resultaten, bl.a. diagram över antalstrender. Där kan man även ladda ner instruktioner, redovisningsprotokoll, trenderna i siffror samt den årsrapport som samtliga inventerare får hemskickad till sig. Alla svenska ornitologer är välkomna att delta!

Fyra delprogram ryms numera inom SFT:

1. *Vinterfågelräkningen*, med fritt valda punktrutter som inventeras antingen en eller fem gånger per vinter. Metodiken är mycket enkel. Vid 20 punkter i terrängen, valda av inventeraren själv, räknas alla fåglar som hörs eller ses under fem minuter.

2. *Häckfågeltaxeringens punktrutter*, med samma räkningsmetod som på vintern och med ett räkningstillfälle per vår/sommar.

3. *Häckfågeltaxeringens standardrutter*. Standardrutterna har förutbestämda lägen, är systematiskt spridda över landet och består av en åtta km lång kombinerad punkt- och linjetaxering. Även standardrutterna räknas en gång per vår/sommar.

4. *Standardiserade nattfågelräkningar* på nationell nivå genomfördes för första gången under 2010.

Metoden är en hybrid mellan punkträkningarna och standardrutterna. Inom varje topografiskt kartblad (25 x 25 km, motsvarande fördelningen av standardrutterna) läggs 20 punkter ut, vid vilka alla fåglar sedda och hörda under fem minuter räknas. Dessa punkter bestäms vid den första inventeringen i en ruta och därefter ligger dessa punkter fast för all framtid, även om en ny inventerare tar vid. Varje rutt räknas från skymningen och framåt, vardera en gång i mars, april respektive juni, för att kunna fånga upp så många arter som möjligt. Vid nattfågelräkningarna räknas även alla större däggdjur, både vid punkterna och längs körvägen.

Under 2010 slutfördes 35:e vintersäsongen (vin-

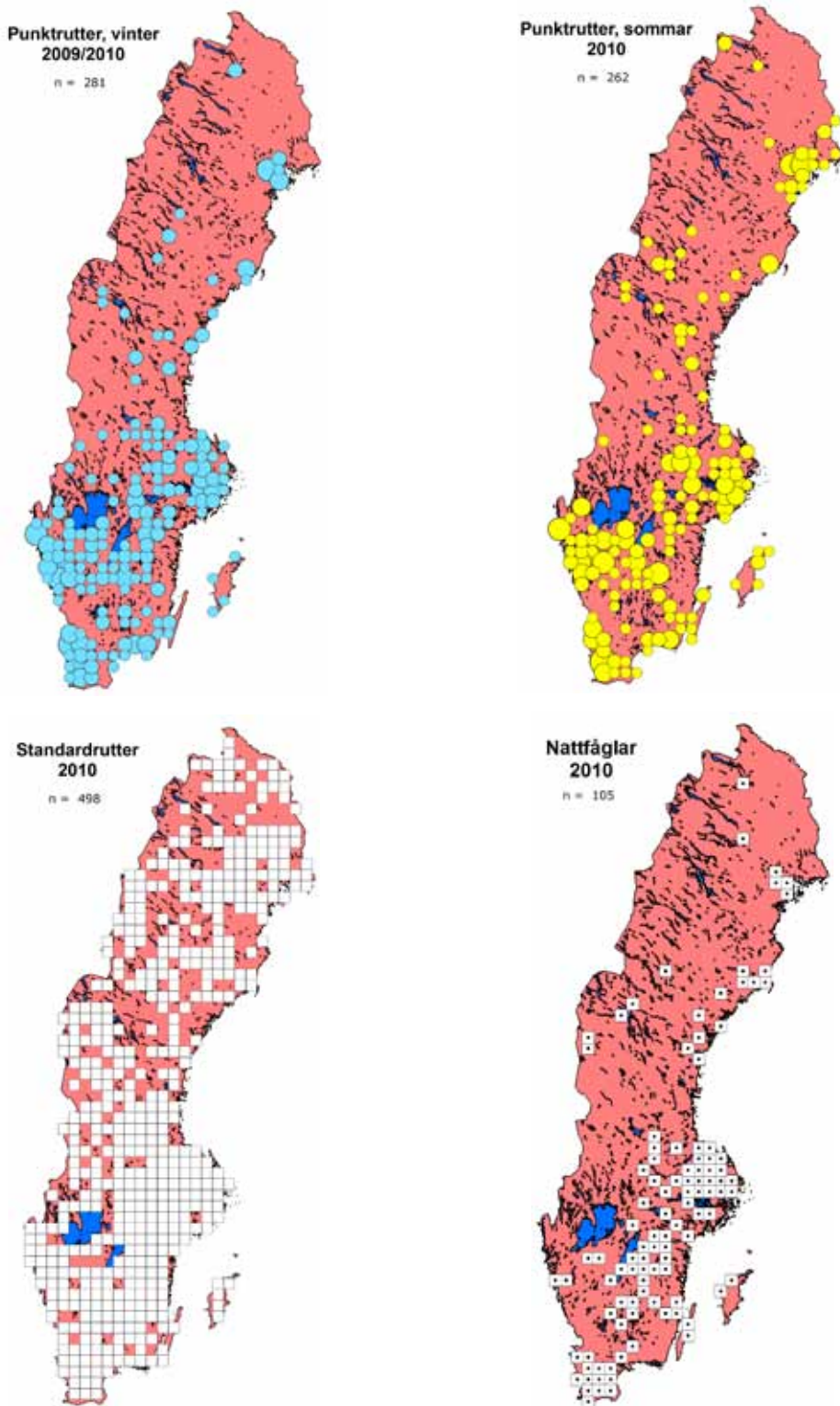
FOTO: TOMAS LUNDQUIST

Strömstare *Cinclus cinclus* hör till de fåglar där vinterfågelräkningen bidrar till kunskapen om artens trend.

tern 2009/2010) och 36:e sommarsäsongen sedan punkttaxeringarna startade 1975. Det var 15:e säsongen för standardrutterna (start 1996) och alltså första säsongen för nattrutterna. Sammanlagt deltog 502 personer, vilka listas under *Tack* i slutet av denna rapport.

Svensk Fågeltaxerings basverksamhet har alltid varit, och kommer alltid att vara, att ta fram populationstrender för enskilda arter. Data från fågeltaxeringen används även allt mer i vidare sammanhang, såsom genom framtagandet av s.k indikatorer. I dessa indikatorer sammanfattas utvecklingen för flera arter till ett enda årligt index och till en enda trend över åren, för att ge en enkel och över-

Figur 1. Antal och fördelning av inventerade vinterpunktrutter (period 3), sommarpunktrutter, standardrutter respektive nattfåglar per 25 x 25 km yta vintern 2009/2010 och sommaren 2010. För punktrutterna betyder de olika stora symbolerna 1, 2, 3–4, 5–7 respektive 8–10 unika rutter per ruta. För standardrutterna och nattfåglarrutterna finns en rutt per ruta och de vita symbolerna visar vilka rutter som gjorts.

skådlig beskrivning av statusen inom ett intresseområde. Det finns numera flera indikatorer för den biologiska mångfalden i Sverige, baserade på fågeldata från Svensk Fågeltaxering. Gå gärna in på Miljömålsportalen www.miljomal.se där indikatorerna för Riksdagens miljömål presenteras. Läs där hur det går för fåglarna i odlingslandskapet, skogen, våtmarkerna och fjällen. Fler miljömålsindikatorer baserade på fågeldata kommer att presenteras inom kort. Ytterligare fågelindikatorer finns för Europa i sin helhet. Om detta kan du läsa mer om på Svensk Fågeltaxerings hemsida eller i den årsrapport som alla inventerare får (rapporten går också att ladda ner från hemsidan).

gjordes alla fem vinterperioderna. Under period 3 vintern 2009/2010 räknades 298 967 individer av 133 arter. Därtill gjordes 262 fria sommarpunkt-rutter av 161 olika personer. Rapporterna omfattade 103 405 fåglar av 208 arter (Figur 1). Under året gjordes också 498 standardrutter, det tredje bästa året hittills (Figur 1). På de 498 inventerade standardrutternas sågs 143 426 fåglar av 221 arter längs linjerna och 46 604 av 199 arter vid punkterna. Sammanlagt sågs 222 arter. Totalt har genom åren 253 arter setts på standardrutternas. Totalt deltog 250 personer. Nästan alla länsstyrelser i landet stödde programmet med standardrutter, ett mycket viktigt och produktivt samarbete. Det nya systemet

FOTO: TOMAS LUNDQUIST

Vintern 2009/2010 var kall, men det fanns länge gott om bär – något som ledde till ovanligt stora mängder rödvingetrastar *Turdus iliacus*.

Här i *Fågelåret 2010* redovisar vi grundläggande information om fågelinventeringarna under 2010. Vi presenterar också det senaste tillskottet bland våra delprogram, Nattfågeltaxeringen, lite närmare. Avslutningsvis fördjupar vi oss i frågan om varför systematiska och standardiserade inventeringar av fåglar egentligen behövs. Vi illustrerar detta genom att ta upp den omdiskuterade utvecklingen hos den svenska tjäderstammen.

Fågelinventeringsåret 2010

Totalt gjordes 281 vinterpunkt-rutter av 230 olika personer under huvudräkningsperioden runt jul och nyår (period 3, Figur 1). Drygt 80 rutter

med nattfågelräkningar fick en flygande start, med 105 rutter räknade minst en gång (Figur 1). Totalt deltog 101 personer i natträkningarna.

För de 83 arter där årliga index beräknats för period 3 (jul/nyår), var det 35 arter (42 %) där index ökade jämfört med 2008/2009 och 48 arter (58 %) där index minskade (alla årsindex finns i en excel-fil på hemsidan). För tolv arter ökade index med så mycket som 50 % eller mer. Av dessa kan nämnas salskrake, ringduva, björkrast, koltrast, stare, grön-siska, bofink och bergfink. Lägg därtill den fantastiska mängden rödvingetrastar, något vi redan belyst i *Fågelåret 2009*. För sju arter minskade index med mer än 50 % mellan åren, nämligen brunand,

alfågel, blå kärrhök, sparvuggla, gröngöling, ängspi-plärka och varfågel. Som vanligt följdes alltså en generell bra vinter av en sämre.

Under sommaren 2010 sågs det på punkt- och standardrutterna jämförelsevis många individer (sett över det senaste decenniet) av snatterand, grågås, sångsvan, fjällvråk, småspov, skogssnäppa, ring-duva, gök, göktyta, dubbeltrast, ringtrast, rödstjärt, svarthätta, gransångare och steglits. Jämförelsevis få individer sågs av storlom, dalripa, fasan, dvärg-mås, tornseglare, gröngöling, spillkråka, hussvala, kråka, lappmes, talltita, björkrast, törnskata, stare, gulsparv och ortolansparv. Storskarv, häger, sothö-na, gårdsmyg och kungsfågel minskade med mer än

FOTO: P-G BENTZ

Storskarven *Phalacrocorax carbo* minskade med mer än 30 procent i häckfågeltaxeringen från 2009 till 2010.

30 % i båda delprogrammen. I alla fall fyra av dessa fem arter är kända för sin stora känslighet för vinterkyla. Deras kraftiga minskning var alltså att förvänta efter den stränga vintern 2009/2010. Därtill kan läggas att inte en enda videsparv sågs på punktrutterna. Det är första gången sedan startåret 1975 som detta händer.

Trendanalysmetoder

Huvudsyftet med Svensk Fågeltaxering är att följa arternas antalsutveckling. Eftersom alla rutter inte räknas alla år, måste man använda avancerad statistik för att beräkna de genomsnittliga förändringarna mellan åren. Vi använder en metod kallad TRIM

(TREnds & Indices for Monitoring data). Antalet fåglar för en art ett givet år (basåret) sätts till 1. Basår kan vara startåret, slutåret, eller något år mitt i serien (vi använder 1998). Därefter räknas ett index ut för varje år i förhållande till basåret (för mer detaljer, se hemsidan). Diagram över de vanligaste fåglarnas trender finns på vår hemsida.

Nattfågeltaxeringen – nytt ljus över nattens fåglar

Vi har sedan länge inom Svensk Fågeltaxering saknat en bra metod att följa hur det går för alla de arter som i huvudsak är aktiva under kvälls- och nattimmarna. Detta eftersom de flesta punktrutter

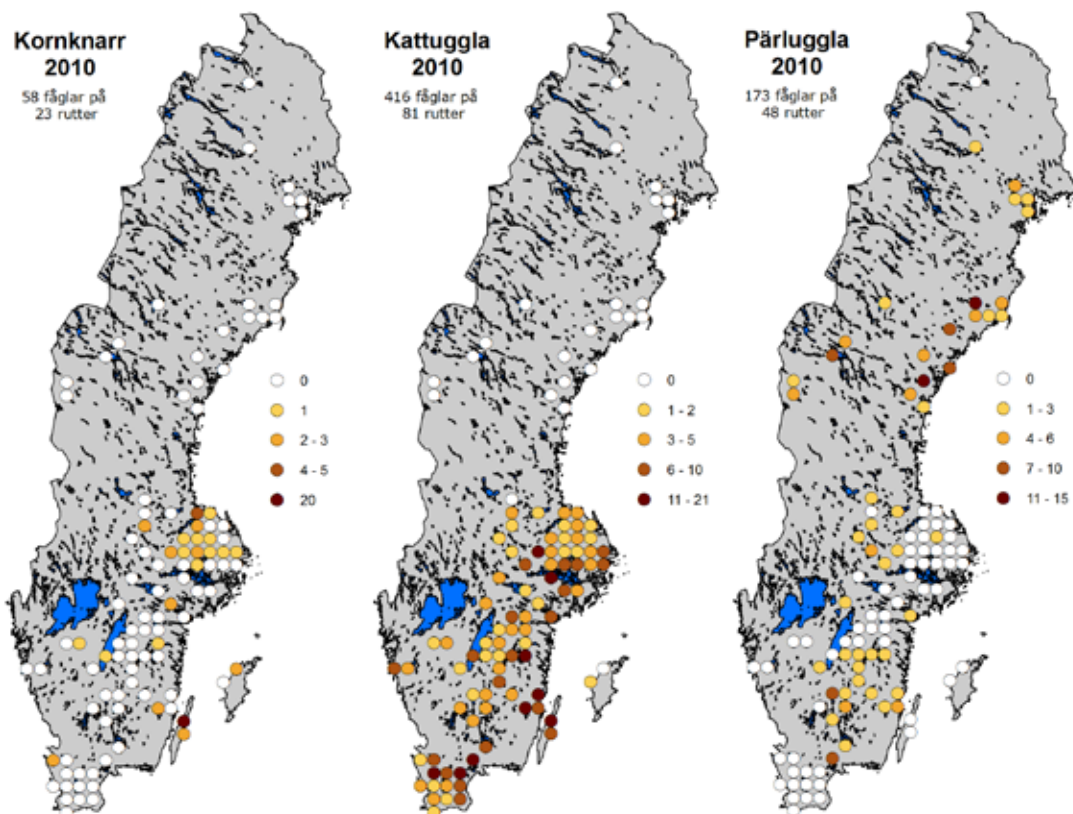
FOTO: TOMAS LUNDQUIST

Ringtrast *Turdus torquatus* noterades i förhållandevis stort antal under sommaren 2010.

och alla standardrutter räknas på morgonen. Mor-kullan stöts visserligen regelbundet längs standard-rutterna och gräshoppssångaren samt näktergalen kommer med på många punktrutter. För arter som kornknarr, nattskärpa och de flesta ugglearter saknas emellertid goda data. Därför fick vi chansen att under 2010, med Naturvårdsverkets stöd, starta Natt-fågeltaxeringen. Starten följde på två års testverk-samhet i Uppsala län, ett samarbete mellan UOF och länsstyrelsen där.

Sammanlagt räknades 105 rutter från Kiruna i norr till Trelleborg i söder (Figur 2). Av dessa täcktes 95 rutter (90 %) vid alla tre tillfällen (mars, april, juni). Samtliga 105 rutter inventerades vid

Figur 2. Antalet individer observerade per nattfågelrutt av tre i huvudsak nattaktiva arter. Ingen av dessa arter täcks bra av de övriga programmen inom Svensk Fågeltaxering. Räkningar har genomförts på alla platser med cirklar och färgen på cirkeln anger hur många individer som hörts.

minst två tillfällen. Totalt sett genomfördes 102 rutter under period 1 (mars), 102 rutter under period 2 (april) och 101 rutter under period 3 (juni). Nattfågeltaxeringar genomfördes i 18 av Sveriges 21 län. Flest rutter inventerades i Uppsala (14), Skåne (14) och Östergötlands län (12). I Värmlands, Hallands och Blekinge län gjordes inga nattrutter alls. I Norrland genomfördes 23 rutter, i Svealand 34 rutter och i Götaland 48 rutter.

För 19 arter räknades fler individer än på sommarpunktrutterna och standardrutterna. Vi hoppas naturligtvis att antalet räknade rutter skall öka framöver, men redan med en fortsatt insats som under det första årets räknar vi med att kunna beräkna trender för många arter där trender idag saknas. Totalt åtta ugglearter noterades under nattfågeltaxeringarna. För sju av dessa, alla utom den till stor del dagaktiva jordugglan, registrerades betydligt fler individer än under standard- och punktrutterna. För spurvuggla, kattuggla, slaguggla, hornuggla och pärluggla är antalet inräknade individer tillräckligt stort för att nationella trender ska kunna beräknas

framöver. Med ytterligare rutter kommer troligen även berguv att kunna följas på ett godtagbart sätt.

Från nattrutterna begär vi också in uppgifter om antal ungvullar av olika ugglearter. Under 2010 inräknades goda antal ungvullar av kattuggla och hornuggla. Ungvullar av pärluggla och berguv räknades också, men endast en av varje. Förutom uppgifter om antal kullar insamlas även data om uppskattat antal ungar per kull. Dessa två uppgifter kommer framöver att kunna användas för att beskriva eventuella trender i ungvullproduktion och häckningsutfall för åtminstone de vanligaste ugglearterna på nationell nivå.

Om ugglerekningarna slog väl ut blev de nattsjungande tättingarna något av en besvikelse. Alla de arter som regelbundet förekommer i landet observerades, men av dessa är det enbart näktergal, gräshoppångare och kärrensångare där antalet observerade individer är tillräckligt högt för att robusta trender ska kunna beräknas. För dessa arter har vi redan nationella trender från standard- och punktrutterna, men datamängden för alla tre blir dock

betydligt större med data från natrutterna. Detta gäller särskilt för gräshoppsångaren där 4–6 gånger fler fåglar registrerades på natrutterna jämfört med standard- och punkrutterna. De ovanligare arterna flod-, vass-, trast- och busksångare notades bara med enstaka individer och dessa arter är troligen alltför ovanliga i landet för att kunna fångas upp av nattfågeltaxeringen, även om antalet inventerade rutter skulle utökas ordentligt. De delar av landet varifrån flest individer av nämnda arter spontanrapporterades hade dessutom god täckning under 2010.

Om resultaten för de egentliga nattsångarna var lite av en besvikelse så var resultaten för övriga

tioner av arten, före fälthare, rödräv och grävling. Med denna inventeringsinsats även framöver bör det gå att beräkna godtagbara trender för fälthare, skogshare, vildkanin, rödräv, grävling, vildsvin, älg, rådjur och dovhjort.

Nattfågelinventeringen fortsatte även under 2011 och vi hoppas att programmet skall permanentas. Titta på kartan i Figur 2 för att se var det finns lediga rutter och anmäl dig därefter gärna till Nattfågelinventeringen! Det går även bra att flera personer delar på en rutt och kör den olika perioder.

FOTO: TOMAS LUNDQUIST

Trots att morkullan *Scolopax rusticola* är en vanlig fågel i Sverige, har dess tillbakadragna och nattliga levnadsvanor inneburit att den bara noterats i små mängder. De nya nattfågelrutterna innebär en betydande förstärkning.

nattaktiva arter i juni desto mera glädjande. Åtta inräknades i så stora antal att framtida trendberäkning bedöms som rimlig. Fyra av dessa kan vi idag inte följa på ett godtagbart sätt genom standard- eller punktrutter, nämligen vaktel, kornknarr, vattenrall och nattskärna och för rördrom, morkulla, enkelbeckasin och trädlärka innebär natrutterna en förstärkning.

Däggdjur, större än smågnagare och exklusiva fladdermöss, rapporterades från inte mindre än 95 rutter. Totalt inkom data för 18 däggdjursarter från 271 inventeringstillfällen. Rådjur, dovhjort, fälthare och rödräv räknades i tresiffriga antal. Rådjuret toppar även listan över antalet rutter med observa-

Varför behövs egentligen Svensk Fågeltaxering?

Varför lägger vi ner så mycket möda på att systematisera och standardisera fågelräkningar? Varför måste inventerarna noggrant rapportera allt de sett och gjort på speciella formulär? På standardrutterna får de dessutom inte gå var de vill utan de skall gå precis där vi säger att de skall gå. Man kan visserligen önska ett område ("på Gotland" eller "nära Ljusdal") för en standardrutt, men vi bestämmer den exakta gångvägen i naturen. Detta kan ju ställas emot Artportalen och Svalan där man kan skåda fågel var och när man vill och rapportera det man vill, orkar och har lust till. Räcker inte det? Där finns ju

massor av data, faktiskt mycket fler observationer än vad vi har inom Svensk Fågeltaxering!

Allt handlar om representativitet och jämförbarhet. För att få trovärdiga trender för Sverige i sin helhet, eller regioner av Sverige, måste olika regioner och biotoper täckas i förhållande till hur stora de är. Av ännu större vikt är att man räknar på samma sätt år efter år och helst på samma sätt i alla inventeringar. Viktigast av allt är att alla fåglar man ser rapporteras – då får man nämligen samtidigt reda på vad som *inte* setts. Det är inte minst det sistnämnda som saknas i spontanrapporteringen. Om en fågel börjar rapporteras allt mer sällan – beror det då på att det finns färre av den, eller beror det på att folk har tröttnat på att rapportera den? Strikt standardiserade och systematiska program gäller inte bara Svensk Fågeltaxering utan är ryggraden i Sveriges officiella statistik.

När SIFO och andra institut gör sina regelbundna väljarbarometrar för att följa svenska folkets politiska preferenser, slumpar de ut ett antal tusen personer så att de representerar åldersklasser, landsdelar, inkomstklasser, m.m., i samma proportioner som landets befolkning i stort. Av stor vikt i dessa undersökningar är också att veta hur många som faktiskt svarar, vilket speglar osäkerheten i svaret. Jämför detta med många tidningars hemsidor, där man också kan finna motsvarande frågor, t.ex. "Vilket är Sveriges bästa parti". Vem som helst kan klicka i sitt svar. På Aftonbladets hemsida kanske man då får veta att 75 % tycker att socialdemokraterna är bästa parti. SIFO fick svaret 33 %. Vill vi tro på SIFO eller Aftonbladet?

För att de som bryr sig om hur det går för Sveriges fåglar inte skall behöva grunda slutsatser och åtgärder på data med okänd bakgrund, behövs standardiserade undersökningar såsom Svensk Fågeltaxering, flyttfågelräkningarna vid Falsterbo och Ottenby, och de (inter)nationella and- och gåsräkningarna. Låt oss ta tjädern som exempel, där vi med hjälp av standardiserade räkningar inom Svensk Fågeltaxering kan få ett ungefärligt mått på hur många det finns och en god bild av ifall de ökar eller minskar i antal.

Kan det verkligen gå bra för tjädern?

Tjädern är en speciell fågel i den svenska faunan, som ofta står som symbol för den orörda gammelskogen. Det har länge varit en allmän uppfattning att det går mycket dåligt för tjädern. I *Vår Fågelvärld* 4/2011 skriver Tjäderkommittén att vi inom Svensk Fågeltaxering ger en onyanserad bild av tjäderns populationsutveckling i Sverige. Tjäderkom-

mittén skriver inte uttryckligen på vilket sätt vi är onyanserade, men det framgår med önskvärd tydlighet att det är vårt påstående i årsrapporten för 2010 att tjädern ökar i antal i Sverige som är problemet.

Vi skriver att tjädern under perioden 1998–2010 har ökat med i genomsnitt 3,9 % per år (Figur 3). Dessutom skriver vi att en ökning skett både i södra och norra Sverige. Vi bygger dessa slutsatser på data från standardrutterna, ett system av 716 inventeringsrutter systematiskt utlagda över Sverige. Varje rutt består av en åtta km lång linje i form av en 2 x 2 km kvadrat. Inventeraren räknar alla fåglar som ses och hörs längs linjen under ett besök per år.

FOTO: TOMAS LUNDQUIST

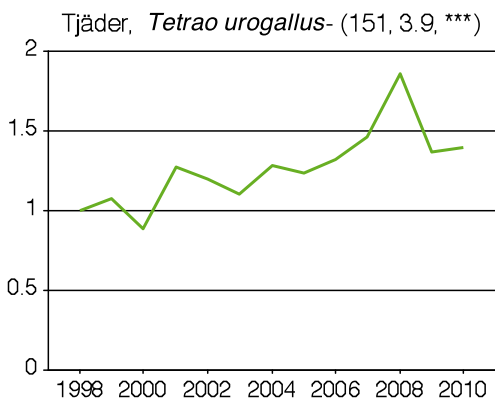
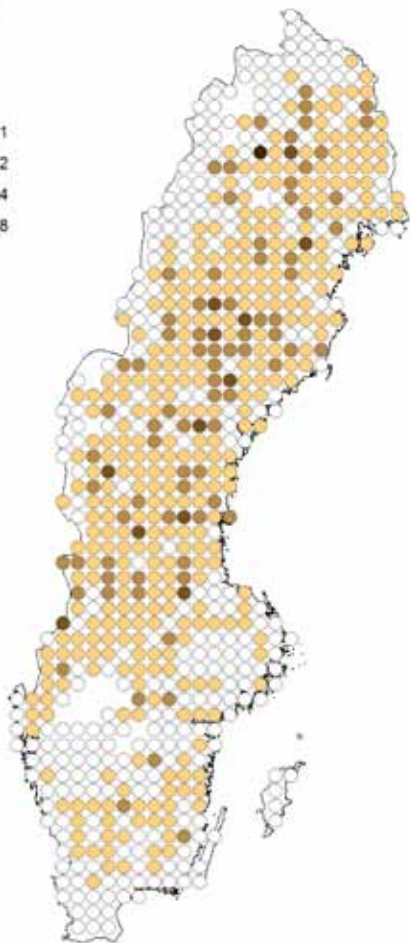

Meningarna går isär när det gäller tjäderns *Tetrao urogallus* utveckling i Sverige.

Rutterna räknas från mitten av maj (sydligaste Sverige) till början av juli (norra Lappland). Genom sin systematiska fördelning i landet täcks de flesta av Sveriges naturtyper på ett representativt sätt, inte minst skogen. Eftersom ungefär 55 % av landets yta är skog (fjällbjörk oräknad) så ligger ungefär 55 % av linjerna i skog. Inventerarna vandrar dessutom i alla typer av skog, såsom hyggen av olika åldrar, lövskog, täta granplanteringar, contorta, slutgallrad tallskog och gammelskog. Allt i proportion till hur dessa skogstyper förekommer i landet. Notera att många av dessa skogstyper är miljöer de flesta ornitologer inte ens skulle drömma om att besöka, om det inte vore för dessa inventeringar.

Tjäder

Ind/år

Figur 3. Tjäders utbredning och populationstrend enligt standardrutterna 1998–2010. Kartan visar hur många tjädrar som i genomsnitt setts per rutt och år. Diagrammet visar populationsutvecklingen. De årliga värdena är index, där antalet fåglar 1998 är satt till 1. Trenderna är beräknade med TRIM (se text). Av rubrikraden framgår att det i genomsnitt setts 151 tjädrar per år och över perioden har antalet tjädrar ökat med i genomsnitt 3,9 procent per år, med hög statistisk säkerhet (***).

Alla påträffade fågelarter räknas, alltså inte bara hönsfåglar. Sedan 1998 har antalet inventerade rutter varierat mellan 166 och 585, med en generell ökning av antalet inventerade rutter under perioden. Sedan 2003 har minst 400 rutter inventerats årligen. Det betyder minst 3 000 km vandring i huvudsakligen obanad terräng varje år.

Tjäder har påträffats någon gång på 436 av landets 716 rutter under perioden 1998–2010 (61 %, Figur 3). På rutter där det setts tjäder, har det setts 0,75 individer i genomsnitt per år. Under 2010 sågs 208 tjädrar på 127 rutter (av totalt 498 inventerade). På de 459 rutter där minst 30 % av ytan längs linjen (± 200 m) är täckt av barrskog har tjäder påträffats någon gång på inte mindre än 78 % av rutterna, med i genomsnitt 0,6 tjädrar per rutt och inventering. Totalt har drygt 500 olika inventerare deltagit genom åren, av vilka hälften rapporterat tjäder minst en gång.

Standardrutterna är systematiskt utlagda, vilket gör att slumpen avgör i vilken typ av skog de hamnar. Det betyder omvänt, att om man i slutet av maj – juni går åtta km längs en linje, var som helst i Sverige med åtminstone 30 % barrskogstäckning längs linjen, kommer man i genomsnitt att se 0,6 tjädrar. Ibland fler, ibland mindre, men chansen att se en tjäder är stor. Då skall man betänka att tjädern under inventeringsperioden i princip är helt tyst och att tjäderna oftast stöts på mycket nära håll, de flesta kanske inom 30 meter åt något håll (alla inom detta avstånd upptäcks dock inte). Den faktiska yta man i tjädernas fall ”täcker av” med en rutt är därmed inte mer än ungefär 0,5 km² per rutt. Med 716 rutter spridda över landet täcks alltså ungefär 350 km², mindre än en tusendel av Sveriges landyta. Skulle Sveriges alla rutter göras under ett år skulle vi i genomsnitt ha sett 328 tjädrar. Den som vill multiplicera denna siffra med 1 000 får en aning om hur många tjädrar som finns i landet.

Trenden över antalsutvecklingen beräknas med s.k. log-linjär Poisson regression, en vedertagen analysmetod för denna typ av data. Enligt den har tjädern tydligt ökat i antal sedan 1998. Även om man gör enklare analyser, såsom förändringen över tid i andelen inventerade rutter där tjäder setts, eller antal tjädrar sedda per rutt, så får man samma entydiga bild. Tjädern har ökat i antal 1998–2010. Vår slutsats kan bara bli en – det finns ganska gott om tjädrar och det har gått bra för dem 1998–2010.

Kan då detta verkligen stämma? Inom Svensk Fågeltaxering beräknar vi trender för ett stort antal svenska häckfågelarter. Under perioden 1998–2010

har, enligt standardrutterna, bl.a. grågåsen, sångsvanen, gladan, ringduvan, svarthättan och sydliga gransångaren ökat kraftigt, medan storspoven, brushanen, gråtrutten och rosenfinken har minskat. Få ornitologer skulle utifrån egen erfarenhet argumentera emot dessa trender. Varför trenden för just tjädern i så fall skulle ha blivit så helt fel i våra undersökningar förstår vi inte. Tjäderkommittén verkar också bekymra sig för att vi rapporterar att även orre och järpe ökat i antal samma period. För den som eventuellt tror att vår metod av någon anledning bara kan producera positiva trender för hönsfåglar, kan vi nämna att både dalripa och fjällripa minskat signifikant under samma period. Låt oss

nära sanningen vad gäller tjäderns och andra vanligare arters populationsutveckling. Det finns inget som helst tyckande bakom tjäderns populationskurva och därmed heller inga nyanser. Inom Svensk Fågeltaxering försöker vi skapa en så objektiv bild som möjligt av fåglarnas populationsutveckling, med bästa möjliga metoder.

Vad gäller metoder så hänvisas ofta till studier där man funnit att tjäderspel inventerade för flera decennier sedan ofta helt försvunnit. Detta anses visa att arten minskat. Vi vill inte uttala oss om artens populationsförändring de senaste fyrtio åren, men ett scenario med försvunna tjäderspel kan inte ensamt användas som ett argument för att arten mins-

FOTO: TOMMY HOLMGREN

När det gäller resultatet från de fasta standardrutterna kan slutsatsen bara bli en – det finns ganska gott om tjädrar *Tetrao urogallus* och det har gått bra för dem 1998–2010. Lärkeröd (Sk) 18.4 2010.

betona att vi bara uttalar oss om perioden 1998–2010 samt om landet eller landsdelar i sin helhet. Det kan alltså mycket väl gå dåligt i mindre områden, som i enskilda kommuner eller delar av landskap, även om det då måste gå väldigt mycket bättre i andra områden.

Vi gör oss inte några illusioner om att sitta på den absoluta sanningen. Vår metod är inte ”rocket science”. Å andra sidan är vårt program strikt systematiskt upplagd för att kunna mäta just förändringar i populationsstorlek. Data samlas in proportionellt för hela Sverige i representativa naturtyper och ett stort antal tjädrar ses varje år av många olika inventerare. Detta talar för att resultatet kommer

kat. Tjäderspel finner man främst i äldre skog och eftersom det mesta av landets skog brukas, kommer den förr eller senare huggas ned. Sannolikheten att ett tjäderspel utanför skyddade områden skall finnas kvar många decennier senare är alltså mycket liten, oavsett hur många tjädrar som finns i naturen. Omvänt – den som för 40–50 år sedan besökte ett stort antal hyggen och ungskogar och inte fann en enda spelande tjäder skulle idag med stor säkerhet finna tjäderspel både här och där vid ett upprepade besök. Skulle någon ta enbart detta som intäkt för att arten ökat? Fördelen med standardrutterna är att ornitologer varje år vandrar genom ett representativt urval av skogar av alla åldrar och typer och

med åren kan vi därför följa hur det går för Sveriges fåglar parallellt med hur deras livsmiljöer förändras.

Likt Tjäderkommittén är vi djupt bekymrade över att landets sista gammelskogar försvinner. De är inte bara hem för många hotade växt- och djurarter utan ger också stora och unika upplevelser för besökaren. Vi kan inte nog betona att gammelskogarna förtjänar att skyddas för sin egen skull! Att tjädern trots gammelskogens försvinnande inte omedelbart verkar gå under är säkert oväntat för många, men borde väl snarare vara glädjande än ett bekymmer? Vad som händer med tjädern under nästa decennium vet vi självfallet inte, men låt oss hoppas att ökningen inte är tillfällig. Förhoppningsvis kan den forskning

FOTO: STEFAN OSCARSSON

Tjädern *Tetrao urogallus* är uppenbarligen inte så beroende av gammelskog som vi tidigare trott.

som bedrivs parallellt med övervakningen hjälpa oss att bättre förstå tjäderns nutida populationsutveckling.

Gör en insats för Sveriges fåglar – gå med i Svensk Fågeltaxering!

Precis som Svensk Fågeltaxering behövs för att ge trovärdiga uppgifter om populationsutveckling för Sveriges fåglar, behöver Svensk Fågeltaxering duktiga och dedikerade ornitologer som vill hjälpa till att räkna fåglar runt om i landet. Ju fler ornitologer som ställer upp med sin tid och sin kunskap, desto fler rutter kan inventeras och desto bättre underbyggda blir de resultat som kan presenteras. Därför

är det viktigt att så många som möjligt hjälper till att räkna. Högst på vår önskelista nu står att fler ornitologer i Sverige skulle starta en punktrutt (sommar och/eller vinter) eller en nattrutt. Varför inte byta ut en enda av årets fågelskådningsdagar till något lite mer systematiskt och samtidigt ge ett mycket viktigt och uppskattat bidrag till övervakningen av Sveriges fåglar? Gör en sommarpunktrutt vid sommarstugan! Eller systematisera årets första skåddag genom att anlägga en vinterrutt på de favoritplatser du ändå besöker för att ge årslistan bästa möjliga start! Gör en standardrutt i fjällen i samband med nästa fjällvandring! Starta en nattrutt tillsammans med några skådarkompisar! Genom att vara flera kan man dela på de tre olika inventeringstillfällena så att den egna insatsen inte behöver kännas betungande. Det finns ännu stora delar av landet där ytterligare nattrutter skulle vara av mycket stort värde. Förena nytta med nöje! Läs mer på nästa upplag om hur du gör – välkommen med i Svensk Fågeltaxering!

Tack

Ett stort och varmt tack till landets alla inventerare utan vars fantastiska insatser denna fågelövervakning vore omöjlig. Följande 502 personer inventerade vintern 2009/2010 eller sommaren 2010 (vi ber om ursäkt ifall någon glömts):

Mats Aldéus, Bengt Allberg, Kaj Almqvist, Ingemar Andell, Per Andell, Alf Andersson, Anita Andersson, Arne Andersson, Bengt Andersson, Björn-Åke Andersson, Britt-Marie Andersson, Hans Andersson, Jan Andersson, Kent Andersson, Lars Andersson, Lars-Åke Andersson, Lena Andersson, Nils-Åke Andersson, Kävlinge, Nils-Åke Andersson, Kimstad, Sören Andersson, Stefan Andersson, Agnetha Annerud, Håkan Aronsson, Bo Arvidsson, Stefan Asker, Benckt Aspman, Per Ax, Bernt Axelsson, Karl-Martin Axelsson, Leon Axelsson-Widén, Susanne Backe, Pekka Bader, Bo-Göran Bengtsson, Hasse Bengtsson, Kenneth Bengtsson, Stefan Bengtsson, Staffan Bensch, Henrik Berg, Stefan Berg, Lars Berggren, Leif Berglund, Peter Berglund, Sivert Bergman, Staffan Bergman, Mats Bergquist, Anders Bergqvist, Arne Bergström, Mats Bergström, Andreas Bernhold, Peter Bernövall, Bengt Berthilsson, Mats Bjersing, Ingvar Björhall, Eva Björklund, Jan Björkman, Per Björkman, Jesper Bläder, Henrik Blank, Magnus Blom, Stig Blomqvist, Hans Boberg, Bo Bodén, Sten-Erik Bohlin, Mats Bolin, Lotta Bonde, Lena Bondestad, Fredrik Bondestam, Bengt Börjesson, Bertil Bränin, Martin Broberg, Curt Carlqvist, Björn Carlsson, Göran Carlsson, Leif Carlsson, Peter Carlsson, Åke Cederblad, Daniel Dagernäs, Joakim Dahlberg, Börje Dahlén, Carl-Johan Dalsman, Sten Danielsson, Marian De Boom, Adjan De Jong, Wilhelm Dietrichson, Bill Douhan, Lena Douhan Håkansson, Ulf Edberg, Sven Edsfors, Michael Egerzon, Björn Ehrenroth, Robert Ekblom, Åke Ekdahl, Per Ekerholm, Kjell Eklund, Olle Ekman, Sten Ekwall, Johan Elfström, Per Elvingson, Stig Enetjärn, Leif Engelholm, Henri Engström, Göte Ericsson, Bo Eriksson, Göthe Er-

iksson, Gustav Eriksson, Kjell Eriksson, Borås, Kjell Eriksson, Stockholm, Kjell Eriksson, Gnesta, Lars-Erik Eriksson, Leif Eriksson, Lennart Eriksson, Mats Eriksson, Nils Eriksson, Rolf Eriksson, Ola Erlandsson, Ronny Fallberg, Sven Faugert, Per Flodin, Per Olof Florell, Markus Forsberg, Mats Forslund, Måns Forster, Hans Fowelin, Kenneth Franzén, Magnus Fridolfsson, Karin Gällman, Lars Gezelius, Agne Gillholm, Lars Gotborn, Jonas Grahn, Mats Grahn, Jan Olof Granberg, Martin Green, Urban Grenmyr, Fredrik Grensman, Magdalena Grudzinska-Sterno, Bengt Gruvin, Peter Gustafson, Tomas Gustafson, Anders Gustafsson, Björn Gustafsson, Bo Gustafsson, Douglas Gustafsson, Jan Gustafsson, Lars Gustafsson, Rolf Gustafsson, Sture Gustafsson, Sven Gustafsson, Tord Gustafsson, Lars Gustavsson, Kristina Gynning Olsson, Osvald Häggdahl, Carl-Ivar Hagman, Mikael Hagström, Petter Haldén, Patrik Hall, Ingvar Häll, Dan Hammarlund, Lillebror Hammarström, Bengt Hansson, Inge Haraldsson, Yngve Hareland, Arvo Harjula, Lars Harnemo, Lars-Göran Hedberg, Per Hedenbo, Ingemar Hedih, Ingemar Hedtjärn, Torbjörn Hegedüs, Göran Heinrich, Bo Hellberg, Bertil Helmersson, Anders Helseth, Per Helttunen, Lars Henningsson, Clas Hermansson, Sture Hermansson, Björn Herrlund, Bengt Hertzman, Sam Hjalmarsson, Björn Hoffberg, Peter Holmberg, Stefan Holmberg, Thomas Holmberg, Arne Holmer, Curt Holmlöv, Kurt Holmqvist, Mikael Holst, Ulf Humlesjö, Göran Israelsson, Lars Jacobsson, Stig Jacobsson, Åke Jansson, Anders Jansson, Lars Jansson, Johan Jensen, Agne Johansson, Gunnar Johansson, Hans-Olof Johansson, Inger Johansson, Kjell Johansson, Lars Johan Johansson, Lars O Johansson, Leif Johansson, Härnösand, Leif Johansson, Skinnskatteberg, Mattias Johansson, Ulf Johansson, Yngve Johansson, Lage Johnson, Bo Johnson, Henrik Jonsson, Kenneth Jonsson, Mikael Jonsson, Thorild Jonsson, Gunder Jönsson, Paul Eric Jönsson, Jörgen Josefsson, Per-Inge Josefsson, Ulf Jungbeck, Vesa Jusila, Germund Kadin, Jan Karlsson, Oxelösund, Jan Karlsson, Hultsfred, Klas Karlsson, Lars Karlsson, Thomas Karlsson, Rüdiger Kasche, Olle Kellner, Sebastian Kirppu, Per Kjellin, Tomas Kjelsson, Knut Klefbom, Magnus Klingse, Mats Knutsson, Jens Krantzén, Peter Kuiper, Oskar Kullingsjö, Kalle Källebrink, Sören Kälvesten, Anders Köling, Magnus Köpman, Ragnar Lagerkvist, Gunnar Lagerkvist, Nils Lagerkvist, Stig Lagstedt, Rune Larsson, Anders L Larsson, Arnold Larsson, Pär Gunnar Larsson, Bror-Erik Larsson, Tommy Larsson, Johan Larsson, Kjell Larsson, Anders Larsson, Bernt Larsson, Stefan Lemurell, Mikael Leppälampi, Håkan Lernefalk, Mattias Lif, Gunnar Lignell, Rolf Lilja, Conny Liljenberg, Jonas Lind, Osborne Lindberg, Berndt-Johan Lindberg, Jörgen Lindberg, Matts Lindblad, Lars Linde, Lars Lindell, Per Linderum, Dan Lindmark, Ronnie Lindqvist, Åke Lindström, Jan Lindström, Ulf Linnell, Stefan Lithner, Andreas Livbom, Håkan Ljungberg, Per-Sture Ljungdahl, Karen Lund, Dan Lundberg, Jan Lundberg, Sigvard Lundgren, Björn Lundgren, Anders Lundh, Berndt Lundin, Lars Lundquist, Anders Lundquist, Ulrik Lötberg, Hans Lööf, Urban Magnusson, Mikael Malmæus, Kaj Malmqvist, Peter Malzoff, Dan Mangsbo, Bertil Mark, Ingemar Marklund, Ronny Melbéus, Grzegorz Mikusinski, Benny Modig, Jan Mogol, Stefan Morrell, Per Muhr, Gunnar Myrhede, Anders Måhlén, Håkan Månson, Thomas Möller, Raimo Neergaard, Gunnar Niklasson, Jan-Eric Nilsson, Lars Nilsson, Lars-Erik Nilsson, Börje Nilsson, Karl-Göran Nilsson, Per-Olof Nilsson, Christer Nilsson, Kristoffer Nilsson, Johan Nilsson, Staffan Nilsson, Johan Niss, Hans-Erik Nordin, Alf Nordin, Mattias Nordlund, Björn Nordzell, Hans Norelius, Viggo Norrby, Anders Nothagen, Per Nyberg, Åke Nygårds, Marcus Nygårds, Björn Nylander, Christer Nytén, Inga Olofsson, Anders Olovsson, Owe Olsson, Lennart Olsson, Bengt Olsson, Mats Olsson, Petter Olsson, Richard Ottvall, Erik

Owusu-Ansah, Leif Paakkonen, Elin Paakkonen, Stefan Paulin, Göran Paulson, Ture Persson, Åke Persson, Stefan Persson, Inger Persson, Claes Persson, Åke Persson, Ingmar Persson, Per-Ivar Persson, Mikael Persson, Mats-Åke Persson, Jörgen Persson, Lars O Peterson, Jörgen Petersson, Anncharlotte Petersson, Therese Petersson, Lars-Åke Pettersson, Sture Pettersson, Jan Pettersson, Erik Peurell, Kenneth Pless, Henry Pollack, Anders Pålhlsson, Annika Rastén, Connie Regnersen, Markus Rehnberg, Bo Reichenberg, Staffan Reinius, Åke Rindéfjäll, Lennart Risberg, Jon Råsfelt, Jean-Michel Roberge, Kenneth Rosén, Nils Rosenlund, Håkan Rune, Leif Ryberg, Martin Rydberg Hedén, Torbjörn Ryneus, Stefan Rystedt, Lars Råberg, Johan Råghall, Helge Rörtorp, Ingrid Sandahl, Aron Sandling, Tomas Sandling, Fredrik Schlyter, Peter Schmidt, Lars Schürt, Örjan Sellberg, Peter Sennblad, Per Simonsson, Nils Sjöberg, Roland Sjöberg, Jan Sjöberg, Lars Sjögren, Håkan Sjölin, Roland Sjöquist, Lennart Sjösten, Lars Sjöström, Uno Skog, Per-Olov Skoog, Bo Slunge, Jan Sondell, Fredrik Spak, Henrik Sporrang, Mikael Stenberg, Niclas Stenbom, Jan-Olof Stening, Erling Stenmark, Martin Stenson, Martin Stjernman, Göran Storensten, Mats Strandberg, Darius Strasevicius, Stig Strid, Christer Strid, Robert Ström, Willy Strömblad, Bo Ståhl, Jim Sundberg, Kaj Svahn, Claes Svedlindh, Erland Svenson, Stig-Åke Svenson, Sören Svensson, Hans-Gunnar Svensson, Lasse Svensson, Mikael Svensson, Tony Svensson, Agne Swenzén, Kim Svitzer, Andrzej Szmaj, Håkan Söderberg, Sivert Söderlund, Bo Söderström, Niklas Tellbe, Ann Mari Thoner, Bernt Thorsell, John Thulin, Lars-Åke Thunberg, Roland Thuvander, Leif Thörne, Martin Tjernberg, Ulrika Tollgren, Ivar Tägtström, Per Törnquist, Per Johan Ulfendahl, Per Unger, Roland Waara, Victoria Wadman, Krister Wahlström, Niklas Wahlström, Evert Valfridsson, Lennart Wallén, Thomas Wallin, Rob Van Bemmelen, Stefan Westegård, Per Wedholm, Clas Wennerdahl, Pontus Wennesjö, Kjell Westerdahl, Marita Westerland, Kjell Westh, Pekka Westin, Bernt Westin, Bertil Widbom, Charlotte Wigermo, Harald Wigstrand, Sven Wijk, Stefan Wikander, Leif Vikengren, Ulf Wiktander, Tomas Viktor, Fredrik Wilde, Elke Wilke-Günther, Mats Williamson, Anders Winell, Niclas Winqvist, Anders Wirdheim, Adriaan Visscher, Johan Wolgast, Kim Woxlägd, Jan Wärnbäck, Roland Ylvén, Håkan Åberg, Ingemar Åhlund, Ingrid Åkerberg, Michael Åkerberg, Bo Åkerlund, Karl Gustav Åström, Staffan Åström, Patrick Åström, Gunnar Ölvingson, Håkan Örtman, Dick Östberg, Åke Österberg, Hasse Österman och Claes-Eric Östlund.

Ett stort tack också till Per Andell och Ola Olsson för hjälp med databashantering, till Peter Schmidt för organisationen av nattfågelräkningen i Uppsala län, till länsstyrelserna i AB, AC, BD, C, D, E, F, G, H, K, M, N, O, S, T, U, W, X, Y och Z län som under 2010 använde och stöttade standardrutten inom sin regionala fågelövervakning, och till Naturvårdsverket för ekonomiskt stöd.

ÅKE LINDSTRÖM,

MARTIN GREEN

& RICHARD OTTVALL

Ekologihuset, SE-223 62 Lund

E-post: Ake.Lindstrom@biol.lu.se

Hemsida: www.zoo.ekol.lu.se/birdmonitoring

Så här startar du en punktrutt!

Principen är densamma för sommar och vinter – du skapar din egen inventeringsrunda. Tänk först efter ungefär i vilket område du vill inventera och om du vill gå, cykla eller köra bil mellan punkterna. Allra viktigast är att du vill och kan inventera ruttan under flera år, så gör den enkel och attraktiv redan från början. Sätt dig sedan med en karta och placera ut 20 punkter på platser du gärna vill besöka, eller helt enkelt bara på ”vanliga” platser som tillsammans bildar en fin runda att ta sig runt. De 20 punkterna skall ha så stort avstånd emellan sig att du minimerar risken att räkna samma fåglar två gånger. I skog betyder detta minst 300 m, i öppen terräng kanske så mycket som 500 m. Gör gärna ruttan en gång i förväg, så att du blir varse de eventuella hinder som finns längs vägen och även kan hitta lämpligare platser att räkna vid. För vinterrutter gäller det att bedöma om ruttan går att göra nästa vinter då snötäcket kan vara annorlunda. Kommer vägen du kör eller går på vara plogad om det blir snö? Eller omvänt, om jag lägger upp en tur på skidor, finns det snö tillräckligt många vintrar?

För vintern finns bestämda datum då en rutt skall räknas. Perioderna listas här bredvid. Du kan räkna alla fem perioderna eller enbart period 3. Inom varje period ryms tre helger. Klockslag får du välja själv, men dagarna är korta så valmöjligheten är inte så stor. I vilket fall bör du starta räkningen inom 30 minuter från tidigare års start.

Inventeringsdatum för vinterpunktrutter

Period	Datum
1	5–25 oktober
2	10–30 november
3	19 december – 8 januari
4	24 januari – 13 februari
5	1–21 mars

För sommarpunktrutter finns inga fixa datum, men vi rekommenderar ett datum på våren när ”alla” flyttfåglar hunnit anlända, men de flesta fortfarande sjunger flitigt. Lämpliga datum för Skåne är 15 maj – 15 juni och Norrbotten 1 juni – 1 juli och för övriga Sverige någonstans däremellan. Valet är dock fritt, så vill du göra en hack-

spettsrutt i april går det också bra. Det viktiga är dock att du därefter alltid räknar inom fem dagar från det datum du räknade första året. På sommaren är det extra viktigt vilken tid på dagen man börjar. Vi rekommenderar tidig morgon då aktiviteten är som bäst, men är du morgontrött så kan du starta även sent på dagen. Nästa år startar du räkningen inom 30 minuter från startårets tid.

Nu till själva räkningen: Metoden är exakt den samma sommar som vinter. Vid varje punkt räknar du under fem minuter alla fåglar du hör och ser. Ha gärna med ett stoppur, mobilen eller en äggklocka för att mäta tiden! Alla fåglar skall bestämmas till art, med undantag för korsnåbbar som man får redovisa som ”obestämda”.

Mer information om metodiken finns på vår hemsida (adress nedan) eller kan fås av oss via e-post eller brev. Vi rekommenderar att du i förväg tar en titt på redovisningsprotokollet, som finns på hemsidan (som excel-fil eller som PDF för pappersutskrift). Där hittar du också en fil, som du kan använda för att redovisa ruttens position och punkternas koordinater. Vill du ha allt skickat till dig på papper går det också bra!

Varmt välkommen till Svensk Fågeltaxering!

Svensk Fågeltaxering
Ekologihuset
223 62 Lund

E-post: Ake.Lindstrom@biol.lu.se

Hemsida: www.zoo.ekol.lu.se/birdmonitoring

FOTO: TOMAS LUNDQUIST

